

ר' חיים צבי משה בן הר"ד
ראובן יהושע הכהן ז"ל
נלב"ע ו' מרחשון תשע"א

נר לשולחן שבת

פרשת חיי שרה

גליון מס' 300

בכל עניני העלון
תרומות והנצחות
רוזנבליט

ר'ח' צבי 21 ב"ב 5791486

השבוע יחולו ימי לידתו ופטירתו של הגאון הצדיק רבי רפאל הכהן מהמבורג: כ"ד חשון תק"פ - כ"ו חשון תרט"ד!

מעניני דיומא... עוד הגרלות שהגיעו לדין תורה

מעשה ביהודי מיראי קהילת המבורג, שתרם סכום כסף נכבד ל"הכנסת כלה", באופן שיטילו גורל בין בנות הקהילה, ומי שתעלה בגורל תזכה בכסף. אך התנה שאם יודע שהנערה שעלתה בגורל נגועה בהשכלה, יעשו גורל חוזר.

עלה הגורל בשם "בת פלוני". ולאותו פלוני יש שתי בנות, אחת כשרה והשניה לא כל כך... טענה הבת הכשרה שהיא זו שהניחה את הפתק בגורל ולא אחותה.

הסתפקו מנהלי ההגרלה אם להאמין לה, ואולי האחיות עשו קנוניה ביניהן? לא ידעו מה לעשות, פנו לרבם הגאון והצדיק.

פסק רבי רפאל הכהן שעליהם לתת לבת הכשרה את הכסף.

וסבתו: נאמנת לומר שהיא זו שהשתתפה בהגרלה. ואין לחוש שעשתה קנוניה עם אחותה, והיות והיא טוענת ברי והאחרות טוענות שמא. וזה ברי חזק, שהרי גבאי ההגרלה היו יכולים להכחישה, שהרי הכל נעשה בפניהם.

(ש"ת "ושב הכהן" ס"א)

סוד המערה - כל ימיהם של אברהם ושרה, בעת אשר נתנו דעתם על יום מותם, אמרו בלבם לוי ידענו מקום מנוחתם של אדם וחיה וננוח גם אנו שם, שהרי הקב"ה נפח בהם חיים, וציום לחיות ולעשות, ואפילו נגזרה עליהם מיתה עדיין יש בהם מעיין חיים, הלוואי ונזכה למחיצתם.

ברם אותו מקום נעלם היה מכל בריה. אדם הראשון חפץ בהעלמותו כדי שלא יעשוהו אלוה, וגם הקב"ה הסכים עמו והעלימו. (פרד"א, סח"פ)

מערת המכפלה נשמרה לאבות הקדושים. שנים רבות לא הקיזו להתקרב אליה. מי שהתקרב אליה שמע קולות מפחידים מתוכה, ולהבת אש יצאה ממנה לעברו. ומי שעמד להכנס נרותיו היו כבים, חושך ועלטה. ומי שבכל זאת נכנס - היה מת. (מדרשים)

מעשה ביהודי שחרש את אדמתו סמוך ונראה לירושלים. לפתע האדמה קרסה והתגלתה מערה עמוקה. מאחר שהוא פחד לרדת למערה החשוכה שלשל בחבל את הערבי שעבד איתו.

החל הערבי לצעוק צעקות שמחה: "אוצר, מצאנו אוצר"! היהודי שלשל חבל עם דלי והערבי הניח בו כלי זהב. היהודי העלה את הדלי והתבונן בכלים, כאשר הבין מהם האוצרות הללו הוכה תדהמה. כנראה היו אלה כלי המקדש שנטמנו במערה בזמן החורבן.

ההגרלה שהתבטלה

עשיר אחד תרם כסף ל"הכנסת כלה", בתנאי שישתפו בגורל את כל הבנות בעיר, ומי שתעלה בגורל תזכה בכסף.

אחת מבנות העיר עלתה בגורל, וכל משפחתה צהלה ושמחה. אולם כשבדקו את פתקי ההגרלה, גילו למרבה ההפתעה כי לאחת הבנות שהשתתפה בהגרלה היו שני פתקים. אחת היא הניחה בעצמה, ואחת שאמה הניחה עבורה...

נשאל רבי רפאל הכהן אם ההגרלה מתבטלת או לא?

והשיב: בהשקפה ראשונה נראה שיש לקיים את תוצאות ההגרלה. כיון שזכתה אחת שהיה לה רק פתק אחד, ואדרבה, עצם העובדה שהגורל עלה עליה אף שהיה לה סיכוי פחות.

אך אחר קצת עיון נראה ברור שהגורל בטל, וכפי שמצינו בגמרא ב'שני אחים שחלקו ובא אח שלישי, בטלה החלוקה'. שאפילו שהאח השלישי הסכים לחלוקה שעשו, חלוקתם בטלה, כיון שהיא היתה בטעות.

(ב"ב קו: ע"ג בראשונים)

העולה מדברי הגמ' דהיכן שהגורל היה בטעות, בטל הגורל. לפי זה גם כאן הגורל בטל, שהרי אם הנערה שהיו לה שני פתקים היתה עולה בגורל, זכייתה היתה מתבטלת, אם כך עולה שלא שיתפיה בהגרלה, כי היא לא יכולה לזכות, ולכן ברור שהיא כאן פגם בעצם ההגרלה.

ואז עשה מעשה: השמיט מידיו את החבל שבו היה קשור הערבי, והחל לטשטש את הסימנים למה שארע. גלגל סלע לפתח המערה, ערם מסביבה אבנים וברח לביתו.

יהודי הבין כי להשאר בארץ הוא לא יוכל, שהרי יחשדו בו שהוא רצח את הפועל הערבי שלו, ואם יחקרו אותו ויעננהו עלול לגלות את הסוד המדהים של המערה. לכן עוד באותו היום ארז את חפציו, ברח ליפו ומשם לארה"ב.

כשהגיע לארה"ב חיפש יהודי צדיק שיוכל להתייעץ בו, והגיע לצדיק רבי יעקב יוסף הרמן.

הרב הרמן שלח מכתב לבנו רבי נחום דוד ובו סיפור המעשה. וביקש ממנו שישע ל"חפץ חיים" ויביא לו את המכתב.

מאחר שכתב היד היה קשה לקריאה, ביקש ה"חפץ חיים" מרבי נחום דוד, שיקרא את המכתב. ה"חפץ חיים" הקשיב בריכוז רב. בסיום הקריאה ניגש לארון הספרים, הוציא מספר ספרים ושקע בעיון. לאחר זמן אמר: "כן, כלי הזהב האלה יכולים להיות בהחלט כלי המקדש".

הדליק ה"חפץ חיים" גפרור ושרף את מכתבו של הרב הרמן עד שנשאר ממנו רק אפר, ואמר: "ראשית, לא לגלות לאיש" והוסיף: "כל עוד היהודי הזה בחיים ישמר הסוד". וכך היה!

(עפ"י "הכל לאדון הכל" ובן המשפחה)

"חות יאיר" כתב שמעשה בא לפניו, ששכחו ולא הניחו בקלפי את שמו של אחד מהמשתתפים, ופסק שההגדרה מתבטלת. וסברתו היא, שכיון שגורל הוא מן השמים צריך שיעשה בצדק ובישור, כדי שיהיה לסימן. (ש"ת "חות יאיר" ס"א) **"ולפי מה שכתבתי אין צריך לכל הסברות הללו, אלא הגורל בטל מן הדין, דהוי כאילו לא הניחוהו."** (שם ע"ג)

רבי רפאל הכהן כיהן כרב קהילות אה"ו. מגדולי דור דעה. לחם בקנאות נגד ההשכלה, וקרא לחרם על תרגום מנדלסון.

תיקן סייגים גדולים. כשכיהן כרב בעיר פוזנא, תיקן מקוה ממים חמים, כשאף אחד לא האמין שזה אפשרי. כשהיה רב בעיר וילקומיר, בעצתו בנו גשר לבית הכנסת עליו הלכו אנשים לבד ונשים לבד. וקראו את הגשר על שמו. (הקדמה לשו"ת "ושב הכהן")

בעיר ראשון לציון יש את בית הכנסת "פריימן", אשר הכניסה אליו הינה דרך שביל מרח' דרוך, השביל מופרד לגברים ונשים ע"י גדר מרשת ברזל. סיפר הגבאי לחמי הג"ר צבי פריינד, שהדבר נעשה על פי הוראת מרן ה"חזון איש".

זה סיפור המעשה: בעת הקמת בית הכנסת הגבאים באו ל"חזון איש", סיפרו שיש רק דרך אחת להכנס לבית הכנסת. ושאלוהו מה עליהם לעשות? הורה להם מרן לבנות גדר לכל אורכו של השביל, מהרחוב ועד הכניסה לבית הכנסת.

לאחר זמן מה יצאה השמועה ב'ראשון' שה"חזון איש" היה כאן. התברר שהפעם השמועה היתה נכונה... מרן הוזמן לברית בבאר יעקב, בחזור ביקש שיעברו דרך ראשון לציון.

בית הכנסת היה בשלב בנייתו. מרן לא חסך טרחה, בחן את הגדר האם עשו כהוראתו. וכיון ששאלוהו גם אודות בית הכנסת, טיפס ודילג מעל חומרי הבניה והפיגומים, נכנס פנימה ובחן את הנדרש.

"ויפתח" - 'התיר זמם שלהם.' בהמותיו של אברהם אבינו היו ניכרות, שהיו יוצאות ומומות, שלא ידעו בשדות זרים. וקשה, למה לא היו בהמות אברהם דומות לחמורו של רבי פנחס בן יאיר שהיה אוכל רק מעושר ולא נזול? אמר רבי פנחס בן יאיר: מה אעשה וחמורי מחמיר על עצמו? (ב"ר נ"ט ס' רש"י, רמב"ן, קוב"ש ועוד)

סוסו של מיסטר סילברמן

מיסטר סילברמן היה גר בפנסילבניה. לפרנסתו, במשך שנים רבות היה עובר מבית לבית ומוכר סודה. כשיצא לגמלאות מכר את סוסו לגוי.

ימים ספורים לאחר מכן, חזר הקונה כשהוא המום ושאל את מיסטר סילברמן: "מה קורה עם סוסך? כל היום הסוס ממושמע ועובד איתי יפה, אבל כל יום בשעת בין הערביים הוא עוצר לפתע. אפילו שאני מכה בו הוא תקוע במקומו ומסרב לזוז. לאחר רבע שעה הוא מתחיל ללכת מעצמו..."

מר סילברמן הבין מיד, והסביר לקונה הגוי: "התורה ציוותה עלינו להתפלל בכל יום לפני השקיעה, תפילת מנחה. סוסי התרגל לעצור בכל יום באמצע הדרך, עד שגמרתי להתפלל. ברצון אחזיר את כספך ששילמת עבור הסוס!" הגוי לא היסס והחזיר את הסוס ליהודי...

אשריהם ישראל - זמם מהודר...

סיפר לי הג"ר דוד הלל: מחותני בא לבקר את משפחתי במושב. בארוחת הצהריים סיפר אחד מבני המשפחה: יש לנו במושב מכת גניבות של ערבים. גם כלבי השמירה לא עוזרים, מאחר

שהגנבים נותנים בשר מורעל לפניהם. כדי למנוע זאת צריך לאלף את הכלבים שלא יאכלו מאדם שאינם מכירים.

ונה עלה במוחי רעיון נפלא, במשך מספר חודשים אילפתי אותם שלא לאכול לפני שהם שומעים אדם המברך "שהכל"...

לאחר הארוחה אמר: "בא איתי החוצה, אחזק לך את שסיפרתי, ותראה שזה עובד..."

בחוץ הסתובבו כלבי השמירה, הוא זרק להם את שיירי ארוחת הצהריים, הם התקרבו במהירות, רחרחו, אך לא נגעו בהם. כשבידך 'שהכל' חיש מהר זינקו הכלבים וטרפו את הבשר...

הוסיף ואמר: 'ואם עדיין אינך מאמין, ניגש לשכן שלי ותשמע מה הוא מספר.'

זהו סיפורו: 'ערב שבת אחד שכני נסע, נתן לי את מפתחות ביתו, וביקש ממני להשיג על ביתו ולהאכיל את כלבי השמירה שלו. בשבת, נתתי לפניהם את האוכל, אך הם לא נגעו בו... כך היה גם במוצאי שבת...'

למחרת, כשחזר השכן וראה שכל האוכל נשאר, בא מיד לשאול אותי מדוע לא האכלתי אותם.

השבת: "נתתי להם, אך הם לא רצו לאכול..." "אוי, שכחתי להגיד לך, צריך לברך 'שהכל' לפני הכלבים ורק אז הם אוכלים את הבשר..."

כיום נהוג שצד הכלה עושה את סעודת ה"תנאים". (כתר שם טוב) **ויש נוהגים שהחתן עושה סעודה זו, ורמז לדבר "ומגדנות נתן לאחיה ולאמה, ויאכלו וישתו".** (טעמי המנהגים" תתק"ח. רא"ש כתובות פ"א)

"ויוצא העבד כלי כסף וכלי זהב - אלו נתן להם לשם קידושיך". (לקח טוב) **"ומגדנות - מיני מאכלות שמביאין מנחה".** (מדרש החפץ)

"שהביא עמו קליות ואגוזים. וכי קליות כל כך חביבות? ..." (ב"ר)

נסה לבאר מדוע אליעזר הביא איתו אוכל מהבית, וכי הוא חשב שבחרן לא יהיה אוכל?...

האם אורח יכול לקדש אשה במנה שבעל הבית שם לפניו? הנידון תלוי במחלוקת הראשונים, אם ומתי אורח זוכה במנתו. ולמעשה הפוסקים האריכו ודנו אם אלו קידושי ודאי או ספק.

הריא"ז כתב: בעל הבית שהזמין אורחים לשולחנו, ולקח אחד וקידש אשה באוכל, מקודשת, שאינו מקפיד. (שט"ג קידושי פ"ב)

הרמ"א פסק שמקודשת. (אהע"ז כ"ח י"ז) וצ"ע שהרי הרמ"א עצמו כתב בא"ח שאסור לאורח לתת ממנתו לבן בעל הבית. (ק"ע י"ט)

האחרונים האריכו בישוב הסתירה: ה"ז פסק שהיא רק ספק מקודשת. ואילו הב"ש כותב שמקודשת, ורק לבנו של בעל הבית אסור לתת. המקנה כתב שהלכה זו שאין לתת לבנו של בעל הבית אינה מן הדין אלא מהלכות דרך ארץ. (אהע"ז שם)

המהרי"ט חלק וכתב דהוי ספק מקודשת, דמסתבר שבעל הבית אינו מזכה לאורחים אלא עד שיתנו לתוך פיהם. (ח"א ק"ג)

מעשה במשודך שאבי הנערה הזמינו לסעודה, ולקח הבחור כרע עוף וקידש את משודכתו... אינה מקודשת. (שו"ת "לחם רב" כ"א)

וכדעת כנה"ג שאם קידש את בתו של בעל הבית לא הוי קידושין, כי 'לתקוני שדרתיך ולא לקלקולי'... (אהע"ז שם)

אשר על כן מכל אלו, על דרך הפלפול נבין איפוא למה הקליות כה חביבות על אליעזר... מדוע הוא מביא מגדנות מארץ ישראל הרחוקה. שאם ירצה לקדש את רבקה באוכל, הוא חייב שיהיה לו אוכל של יצחק אדוניו, ולא של המארחים - בתואל ולבן, שהיו רשעים ובעלי עין רעה, שבוודאי לא יסכימו שהוא יעשה 'עסקי קידושין' באוכל שלהם. (נ"ר לשולחן שבת')

ג.ב. בהלכה זו של קידושי אורח האריכו רבים, נביא מקצתן:

צמצם ולא אכל כדי שבעו ויכול עוד לאכול, זכה במנתו ויכול לקדש בה, אבל אם אכל כדי שבעו, המותר חוזר לבעל הבית. (חכ"ש אהע"ז)

המחלוקת היא כשהסעודה נערכת בבית בעל הבית, אבל כשהאורח יכול לאכול היכן שירצה, זכה במנתו. (שו"ת "בצל החכמה" ח"ד קמ"ח ועוד)

חידה לפרשת השבוע מתוך הספר הנפלא "ומתוק האור" שלשה קפצו, שנים נפלו ואחת פרחה! יש גם ארבעה...